«Հայաստանի շախմատի ակադեմիա »

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՐԵՎԱՆ 2023

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ *Սովորողների մեջ ինքնուրույնության, նախաձեռնության, ստեղծագործական ունակությունների զարգացումը առարկայի դասավանդման ընթացքում*

ԱՌԱՐԿԱ Շախմատ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Հակոբյան Գայանե
Կոտայքի մարզ, Հրազդանի Պ.Սևակի անվան N 8 հիմնական դպրոց

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՂ Վահան Սարգսյան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ ---------- 3-4

1.ՇԱԽՄԱՏԻ ԴԵՐԸ ՍՈՎՈՐՂԻ ՄՈՏ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԵՋ---------- 5-6

2. ՇԱԽՄԱՏԻ ԴԵՐԸ ՍՈՎՈՐՂԻ ՄՈՏ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԵՋ---------- 7

3. ՇԱԽՄԱՏԻ ԴԵՐԸ ՍՈՎՈՐՂԻ ՄՈՏ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԵՋ---------- 8

4. ԷՄՊԻՐԻԿ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ---------- 9

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ---------- 13

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ----------14

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Շախմատը ձևով խաղ է,
բովանդակությամբ՝ արվեստ, իսկ
խաղին տիրապետելու
դժվարությամբ՝ գիտություն։

Տ.Պետրոսյան

Կրթության բարեփոխումների արդի փուլում առանձնահատուկ նշանակություն է ստանում կրթության որակի աճին միտված գործընթացների ապահովումը բոլոր ուղղություններով։ Հոգեբանամանկավարժական և մեթոդական մշակումների համադրումները տվյալ առարկայի բովանդակության, կրթության ժամանակակից տեխնոլոգիաների հետ նոր հնարավորություններ են ստանում ամբողջական և համակարգված ուսուցման համար։ Աճող սերնդի կրթության և դաստիարակության առաջին քայլերը իրականացվում են դպրոցում՝ 1-4-րդ դասարաններում։ Տարրական դասարաններում մանկավարժի խնդիրը ոչ միայն կրտսեր դպրոցականների կողմից որոշակի գիտելիքների, կարողությունների ու հմտությունների յուրացման ապահովումն է, այլ նաև նրանց մեջ անձնային որոշակի որակների, խորը համոզմունքների, զգացմունքների, սովորությունների, արժեհամակարգի ձևավորումը, որոնք կհամապատասխանեն տվյալ հասարակության պահանջներին և բարոյականության նորմերին։

Թեմայի արդիականությունը. 2011թ.-ից սկսած <<Շախմատ>> առարկայի մուտքը հանրակրթության ոլորտ նոր և առաջադեմ քայլ էր գրեթե բոլոր տեսանկյուններից։ Այսօր արդեն վստահաբար կարելի է խոսել <<Շախմատ>> առարկայի իմացական, հուզական և վարքային ներուժի մասին, թե որքանով է առարկայի դասավանդումը նպաստում կրտսեր դպրոցականի մտավոր և անձնային որակների զարգացման վրա՝ ի հաշիվ տրամաբանական, ակնառու պատկերային մտածողության և երևակայության վարժանքի։ Շախմատի միջոցով բացառիկ հնարավորություններ են ընձեռվում կայունացանելու երեխաների ուշադրությունը և հուզական ոլորտը։ Արդար և ազնիվ խաղը, ինչպիսին շախմատն է, նույնատիպ անձնային որակների ձևավորման հիմք է դառնում, ինչը գործնականում տեսանելի է երեխաների վարքի բոլոր դրսևորումներում։ Շախմատ խաղն ամբողջությամբ իրենից ներկայացնում է ստեղծագործական աշխատանք, որի

ընթացքում ձևավորվում է և՛ ինքնուրույն ություն, և՛ նախաձեռնողականություն և՛ ստեղծագործական

ունակություններ աշակերտների մոտ:

Շախմատը, պարունակելով գիտության, արվեստի և սպորտի տարրեր, աշակերտների մեջ զարգացնում է ինքնուրույն աշխատանքի միջոցով հաջողությունների հասնելու կարողություններ, նպաստում է նաև աշակերտի ինքնադրսևորմանը, բարդ իրավիճակներում կողմորոշվելու կարողությունների ձևավորմանը:

Սպորտի տեսանկյունից շախմատը զարգացնում է աշակերտի կամային որակները, մինչև վերջ պայքարելու, օբյեկտիվ լինելու, ճիշտը գնահատելու, ինչպես նաև արժանապատիվ պարտվելու կարողություններ, ինչն էլ նպաստում է սովորողների մոտ նախաձեռնողականության ձևավորմանը:

Արվեստի առումով այն զարգացնում է աշակերտի ճաշակը, գեղեցիկը ընկալելու և գնահատելու կարողություններ,որն էլ նպաստում է ստեղծագործական ունակությունների ձևավորմանը:

Ուսումնասիրության նպատակը. Կրտսեր դպրոցականների ինքնուրույնության հիմնախնդրի առանձնահատկությունների բացահայտումն ու <<Շախմատ>>առարկայի շրջանակում ինքնուրույնության, նախաձեռնողականության և ստեղծագործական ունակությունների զարգացմանը նպաստող արդյունավետ ուղիների առաջադրումն է տարրական դպրոցում:

Խնդիրները. 1.Պարզել, թե ինչպես են ինքնուրույնությունն ու նախաձեռնողականությունը նպաստում աշակերտի մոտ արժեքային համակարգի և դիրքորոշումների ձևավորմանը

2.Բացահայտել, թե <<Շախմատ>> առարկայի շրջանակում սովորողների մոտ ինքնուրույնության, նախաձեռնողականության և ստեղծագործական ունակությունների զարգացումը ,ինչպես է նպաստում հանրակրթական տարրական ծրագրի շրջանավարտի ուսումնառության ակնկալվող վերջարդյունքների ապահովմանը

3. Գտնել միջոցներ և ուսուցման մեթոդներ, որոնցով կարելի է շախմատի միջոցով ձևավորել աշակերտի մոտ ստեղծագործական մոտեցում, ինքնուրույնություն և նախաձեռնողականություն

1.ՇԱԽՄԱՏԻ ԴԵՐԸ ՍՈՎՈՐՈՂԻ ՄՈՏ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԵՋ

Ինքնուրույնությունը անձի հավաքական հատկանիշ է, որն ունի մի շարք բաղկացուցիչներ և ենթադրում է նախաձեռնողականություն, ակտիվություն, ինքնավստահություն, նպատակասլացություն: Ինքնուրույնությունն անձի կենտրոնական հատկանիշ է: Ինչու՞ է ինքնուրույնությունն այսքան կարևորվում: Պատճառն այն է, որ որևէ համակարգ չի կարող համարվել զարգացած կամ զարգացող, եթե այն ինքնուրույն չէ: Ցանկացած կախյալ վիճակ համարվում է ավելի ցածր մակարդակում գտնվող համակարգ, քան ինքնուրույնությունը:

Ի՞նչն է անձի անհատական զարգացման գործընթացում խթանում ինքնուրույնության ձևավորմանը:

Առաջին հերթին, կարևոր է չխանգարել տվյալ որակի ձևավորմանը, քանի որ ինքնուրույնությունն անձին ներհատուկ ու բնազդային հատկություն է. մարդն իր ծնված օրվանից ի վեր ձգտում է ինքնուրույնության: Օրինակ՝ տարբեր տարիքային փուլերում երեխան փորձում է իրեն հասանելի թվացող գործողությունները կատարել ինքնուրույն: Այսինքն՝ սա մի բնազդային հատկություն է , որ երեխան ունի, և եթե մենք չենք խանգարում այս հատկության զարգացմանը , ապա այն ինքնաբուխ զարգանում է և արդյունքում ունենում ենք կայացած անձ և անհատ, ով հստակ գիտակցում է ինչ է ցանկանում, ինչպիսի հնարավորություններ ունի իր ցանկություններին հասնելու համար և ինչ է իրենից պահանջվում լրացուցիչ:

Երեխայի ինքնուրույնության ձևավորմանը նպաստում է նաև նրան ազատելը սխալվելու վախից: Միայն սխալվելու վախ չունեցող մարդիկ կարող են ինքնուրույն լինել: Ինքնուրույն մարդիկ փորձում են հավատարիմ լինել սեփական ցանկություններին և ինքնուրույն մարդիկ կարողանում են ավելի իրատեսորեն գնահատել իրենց հնարավորություններն ու կարողաությունները: Մնացած բոլորը հավատում են արտաքին աշխարհից եկած գնահատականներին և իրատեսորեն չեն գնահատում սեփական կարողությունները: Ինքնուրույն մարդիկ պատասխանատու են վերաբերվում սեփական քայլերին: Եվ ի վերջո, սա այն որակն է, որի կարիքը մենք ունենք անկախ քաղաքացու ձևավորման գործընթացում: Ինքնուրույնությունը անհատի անձնային որակ է, իսկ ինքնուրույն աշխատանքը՝ ուսումնական աշխատանքի ձև: Ինքնուրույնության և ինքնուրույն աշխատանքի միջև գոյություն ունի սերտ կապ: Ինքնուրույն աշխատանքը մի կողմից արդեն ձեռքբերված ինքնուրույնության

արտահայտումն է, մյուս կողմից՝ ինքնուրույնության զարգացմանը նպաստող միջոց: Ինքնուրույն աշխատանքները զարգացնում են սովորողների տրամաբանությունը, ճանաչողությունն ու ակտիվությունը: Կարելի է ասել, որ ինչպես դպրոցում, այնպես էլ ողջ կյանքի ընթացքում սովորողների ինքնուրույն աշխատանքի ընթացքում են զարգանում գիտելիքների յուրացման գործընթացն իրականացնող ճանաչողական կարողություններն ու հմտությունները: Որպեսզի 2-4-րդ դասարանների սովորողները շախմատային առաջադրանքները ամբողջապես ընկալեն և կարողանան դրանք ինքնուրույն լուծել, անհրաժեշտ է, որ դասավանդողներն առավելագույնս ընտրեն առաջադրանքների ներկայացման մատչելի եղանակներ՝ նկատի ունենալով , որ շախմատային դիտողականություն ունեցող սովորողների քանակը դասարանում այնքան էլ մեծ չէ: Երբ սովորողը մենակ է լուծում առաջադրանքը, նրա մտավոր ներուժը մեծանում է , ինչն էլ իր հերթին վստահություն է ներշնչում երեխային սեփական մտավոր հնարավորությունների հանդեպ: Առաջադրանքների լուծման փուլում ուսուցիչը հիմնական շեշտը պետք է դնի առաջադրանքի վերլուծության վրա, ընդ որում՝ հանդես գալով պասիվ դերում, իսկ աշակերտներին ուղղորդի ակտիվ հուն: Վերլուծության ընթացքում ուսուցիչն օգտակար ուղղումներ պետք է անի ՝ հաճախակի նաև հիշեցնելով , որ իրենք միասին են կատարում առաջադրանքը: Ինչ խոսք, հեշտ չէ կազմակերպել շախմատային առաջադրանքների լուծման գործընթացն այնպես, որ խնդրի լուծմանը մասնակցեն դասարանի բոլոր աշակերտները և առաջադրանքը լուծելու համար գրեթե բոլորը սկսեն մտածել, ինքնուրույն աշխատել:Աշակերտներին պետք է ոգևորել նույնիսկ այն դեպքերում, երբ նրանք դժվարանում են խնդիրը լուծել: Ցանկալի է տեղում արձանագրել և խրախուսել աշակերտների կողմից հնչեցրած այն մտքերը, որոնք ինչ-որ չափով առնչվում են առաջադրանքի լուծման հետ, շեշտել, որ ճիշտ է ՝ լուծումը դեռ գտնված չէ, սակայն աստիճանաբար մոտենում են դրան:

2. ՇԱԽՄԱՏԻԴԵՐԸ ՍՈՎՈՐՈՂԻ ՄՈՏ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԵՋ

Շախմատը նպաստում է սովորողի մոտ նախաձեռնողուկանության զարգացմանը ըստ հետևյալ ասպեկտների.

- Քննադատական մտածողություն. Շախմատը խաղացողներից պահանջում է քննադատաբար մտածել և նախապես պլանավորել իրենց քայլերը։Նրանք սովորում են գնահատել իրավիճակները, կանխատեսել հակառակորդի քայլերը և ռազմավարական որոշումներ կայացնել: Դա նրանց խրախուսում է նախաձեռնություն ցուցաբերել խաղի ընթացքը ձևավորելու և ակտիվ մտածելու հարցում:
- Խնդիրների լուծում. Շախմատը ներկայացնում է խնդիրների շարունակական հոսք, որոնք խաղացողները պետք է լուծեն խաղի ընթացքում: Այս խնդիրները ներառում են լավագույն քայլերը գտնելը, թակարդներից խուսափելը և հնարավորությունների օգտագործումը:
- Որոշում կայացնել. Շախմատը ընտրության խաղ է, և յուրաքանչյուր քայլ պահանջում է որոշում: Ուսանողները սովորում են ինքնուրույն ընտրություն կատարել և դիմակայել այդ ընտրությունների հետևանքներին՝ լինեն դրական, թե բացասական: Սա կարող է օգնել նրանց դառնալ ավելի վստահ որոշումներ կայացնողներ իրենց կյանքի տարբեր բնագավառներում:
- Պլանավորում և նպատակադրում. Շախմատը կարող է սովորեցնել սովորողներին հասանելի նպատակներ դնելու և դրանց ուղղությամբ աշխատելու արժեքը:
- Անկախություն. Շախմատը խաղում են անհատական, և խաղացողները պատասխանատու են իրենց որոշումների համար: Այն սովորողների մեջ զարգացնում է անկախության և ինքնապահովման զգացում: Նրանք սովորում են, որ խաղի մեջ իրենց հաջողությունը կախված է իրենց ընտրությունից և գործողություններից, որոնք կարող են իրենց ուժ տալ կյանքի այլ ոլորտներում նախաձեռնություն ձեռք բերելու համար:
- Ճկունություն և հաստատակամություն. Սովորողների մոտ զարգացնում է ճկունություն, երբ նրանք բախվում են անհաջողությունների և կորուստների: Նրանք սովորում են համառել, վերլուծել իրենց սխալները և հարմարեցնել իրենց ռազմավարությունները, որոնք կարող են կիրառվել իրենց կրթության և կյանքի տարբեր մարտահրավերները հաղթահարելու համար:

- Ժամանակի կառավարում. Այս հմտությունը օգնում է սովորողներին, դպրոցական աշխատանքների և այլ գործունեության մեջ, դառնալ ավելի արդյունավետ և կազմակերպված:
- Կենտրոնացում. Շախմատը պահանջում է ինտենսիվ կենտրոնացում : Այս հմտությունները կիրառելով շախմատային խաղերի և խնդիրների լուծման ժամանակ՝ ուսանողները կարող են բարելավել դպրոցում և կյանքում առաջադրանքների վրա կենտրոնանալու իրենց կարողությունը, ինչը կարևոր է կրթության և անձնական զարգացման համար:

3. ՇԱԽՄԱՏԻ ԴԵՐԸ ՍՈՎՈՐՈՂԻ ՄՈՏ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԵՋ

Ստեղծագործական ընդունակությունները հարկավոր է զարգացնել երեխաների մոտ սկսած ամենավաղ տարիքից: Գոյություն ունի կարծիք, որ ստեղծագործականությունը անձի բնածին հատկությունն է, որոշ երեխաների մոտ այն առկա է, որոշների մոտ՝ ոչ: Սակայն, բազմաթիվ հոգեբանական և մանկավարժական հետազոտությունների արդյունքում պարզ է դարձել, որ բնածին կարող են լինել միայն ստեղծագործականության հակումները: Որպեսզի դրանք դառնան ստեղծագործական մոտեցումներ և ճկուն միտք, այդ հակումները պետք է մշտապես զարգացնել:

- Օրինաչափությունների ճանաչում. Շախմատը ներառում է խաղադաշտի կառուցվածքի և համադրությունների ճանաչում: Ժամանակի ընթացքում, երբ սովորողները ավելի շատ շախմատ են խաղում, նրանց մոտ ձևավորվում է օրինաչափություններ և կապեր նկատելու ունակություն ոչ միայն խաղի, այլև կյանքի այլ ոլորտներում: Այս օրինաչափությունների ճանաչումը կարող է խթանել ստեղծագործական մտածողությունը տարբեր համատեքստերում:
- Երևակայություն և պատկերացում. հաջողակ շախմատիստները հաճախ պատկերացնում են ապագա քայլերն ու դիրքերն իրենց մտքում: Այն խթանում է երևակայական մտածողությունը, քանի որ խաղացողները պատկերացնում են տարբեր սցենարներ և հնարավորություններ: Այդ հմտությունը կարող է ստեղծագործորեն կիրառվել խնդիրների լուծման և որոշումների կայացման մեջ:
- Պլանավորում և երկարաժամկետ մտածողություն. շախմատիստները պետք է պլանավորեն իրենց քայլերը մի քանի քայլ առաջ՝ հաշվի առնելով ինչպես կարճաժամկետ, այնպես էլ երկարաժամկետ նպատակները: Այս

հեռանկարային և ռազմավարական պլանավորումը կարող է զարգացնել սովորողի կարողությունը՝ պատկերացնելու երկարաժամկետ ստեղծագործական նախագծեր և նպատակներ:

- Ռիսկի դիմել. Ստեղծագործ շախմատիստները հաճախ պատրաստ են հաշվարկված ռիսկի դիմել՝ բարենպաստ արդյունքի հասնելու համար: Խաղի կանոնների սահմաններում ռիսկի դիմելու այս պատրաստակամությունը կարող է խրախուսել սովորողներին ստեղծագործական ռիսկի դիմել իրենց կյանքի այլ ոլորտներում :
- Քննադատական մտածողություն. Շախմատը խրախուսում է քննադատական մտածողությունը և դիրքերի վերլուծությունը: Ստեղծագործական խաղացողները խորապես խորանում են դիրքերի վերլուծության մեջ կշռադատելով տարբեր քայլերի դրական և բացասական կողմերը և հաշվի առնելով ոչ սովորական տարբերակները: Այս վերլուծական մոտեցումը կարող է կիրառվել տարբեր ոլորտներում ստեղծագործական խնդիրների լուծման համար:

Շախմատն իսկապես կարող է նպաստել սովորողների ստեղծագործական ունակությունների զարգացմանը, թեև ուսումնառության սկզբում ակնհայտ կապ չի երևում: Ահա թե ինչպես շախմատը կարող է խթանել ստեղծագործական մտածողությանը.

,

- Վիզուալիզացիայի հմտություններ. Շախմատը պահանջում է տախտակի վրա գտնվող առարկաները մտավոր մանիպուլյացիայի կարողություն: Այս հմտությունը կարող է զարգացնել տարածական տրամաբանության և պատկերացման կարողությունները, որոնք արժեքավոր են ստեղծագործական գործունեության համար, ինչպիսիք են ճարտարապետությունը, դիզայնը և արվեստը:

4.Էմպիրիկ հետազոտություն

Մարդկային էության դրսևորման ամենաբարձր հատկանիշի՝ նրա մտքի ուժի, ճշմարտացիության և գեղեցկության գլխավոր չափանիշներից մեկը մտքի հստակությունն է: Իսկ մտքի հստակությունը սկսվում է <<ինչը ինչից է ինչ է ստացվում կամ հետևում>> հարցադրումից, որն իրականում մեկ քայլի վրա կանգ չի առնում և վերածվում է հարցադրումների շղթայի: Մարդուն իր գործունեությունը իրականացնելիս, առաջացած խնդիրները հաղթահարելիս, հաճախ անհրաժեշտ է լինում գտնել նոր, իրեն անհայտ լուծումներ, ցուցաբերել ստեղծագործական մոտեցումներ: Այդ պատճառով նրան պետք է սովորեցնել նման գործունեության, սովորեցնել մտածել և գործել ինքնուրույն, ուսուցանվող գիտելիքը կամ կարողությունը ստանալ ոչ թե պատրաստի վիճակում, այլ հնարավորություն տալ որոնելու և գտնելու այն: Սկսած 3-րդ դասարանից , երբ սովորողները սկսում են անցնել տարբեր գլուխկոտրուկներ՝ գունային, թվային, ինչպես նաև մատային դիրքերի ստեղծում թեմաների շրջանակներում, նրանց մոտ շատ հեշտությամբ կարելի է զարգացնել ստեղծագործական ունակություններ՝ հանձնարարելով նրանց ինքնուրույն ստեղծել նմանատիպ խնդիրներ, ինչը իմ պրակտիկայում շատ եմ անում, և կարող եմ փաստել, որ այն սովորողների մոտ բավականին մեծ ոգևորություն է առաջացնում: Իսկ արդեն 4-րդ դասարանի ավարտին, աշակերտներին <<Չեմպիոններ>> թեմայի շրջանակում ծանոթացնում եմ շախմատային կոմպոզիտորների հետ: /Մարդիկ, որոնց շախմատում ներգրավում է ոչ այնքան պայքարի ընթացքը,որքան մտքի գեղեցկությունը, էֆեկտիվ կոմբինացիայի ստեղծումը, սրամիտ տարբերակները, որոնք հափշտակված են շախմատային ստեղծագործության հատուկ բնագավառով՝ խնդիրներ և էտյուդներ կազմելով:/

Նմանատիպ դասի օրինակ իմ պրակտիկայից.

Պատմել շախմատային կոմպոզիցիայի մասին, միևնույնն է, որ փորձել բառերով հաղորդել, թե ինչպես է երգում երգիչը կամ ինչպես է նվագում դաշնակահարը: Ոչ մի պատմած չի կարող փոխարինել լսած համերգի սեփական տպավորությանը: Այդ պատճառով հրավիրում են ձեզ շախմատային համերգի: Միևնույն թեմայով կկատարվեն 6 վարիացիաներ, նվիրված զինվորի փոխարկմանը թագուհու:

N 1 վարիացիա

<< Դաշտում քամի բռնիր>>

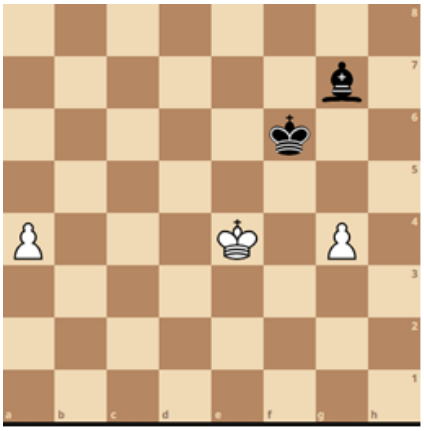

Ինչպե՞ս պետք է սպիտակները հաղթեն:**1.a5-փf8,** փիղը ձգտում է ընկնել g1-a7 անկյունագծի վրա, որից հետո սպտակները չեն ունենա հաղթանակի ոչ մի հույս:Սպիտակների արքան խոչընդոտում է դրան: **2.Ud5-փh6**,զրկվելով c5 դաշտից, փիղը աշխատում է e3 դաշտի միջոցով դուրս գալ փրկարար հորիզոնական:**3. g5+** ահա թե որն է էտյուդի յուրօրինակությունը: Սպիտակները զոհաբերում են զինվորը, բայց փղին ստիպում են գրավել անհաջող անկյունագիծը: **3. -… փ:5, 4.Ue4!- փh4,** ավա՜ղ,e7 և d8 փրկարար դաշտերի ճանապարհին կանգնած է սեփական արքան: **5. Uf3!** և փիղն արդեն զինվորին չի հասնում: Այդպես դանդաղընթաց զինվորը իր և մրցակցի արքայի օգնությամբ կարողացավ փախչել արագընթաց փղից: Զարմանալի է, այնպես չէ՞: Այս էտյուդի հեղինակն է ամերիկացի կոմպոզիտոր Գ.Օթենը:

N 2 վարիացիա

<<Երկու նապաստակի հետևից>>

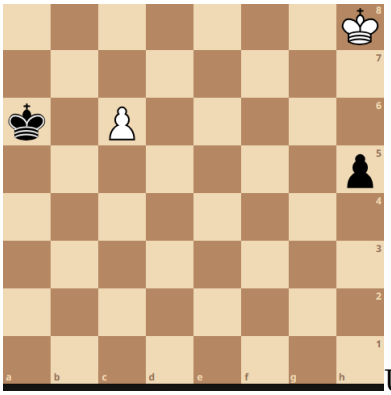

Այս առաջադրանքի պահանջն է ոչ-ոքի անել, որը կարող է անկեղծ զարմանք առաջացնել կամ նույնիսկ՝ վրդովմունք:Այս էտյուդի հեղինակն՝ չեխ գրոսմայստեր Ռետին առաջարկելով անլուծելի հանելուկ, հեղինակը կարծես որոշել է ծիծաղել մեզ վրա: Ի՞նչ ոչ- ոքի այստեղ:Սպիտակների արքան հետ է մնացել սևերի զինվորից, իսկ սևերի արքան մեկ ցատկով պատրաստվում է իր հաշիվները մաքրել սպիտակների զիվորից: Այնուհանդերձ, այս հանելուկը կարելի է լուծել, եթե հեռանալ մեր կյանքի սովորական պատկերացումներից: Փողոցում տեսնելով ծանոթի, մենք շարժվելով ուղիղ գծով , ձգտում ենք հասնել նրան:Անշուշտ, մենք կարժանանայինք անցորդների հայացքների տարակուսանքին, եթե շարժվեինք զիգզագով: / Երկու կետերի միջև եղած ամենակարճ ճանապարհը ուղիղ գիծն է:/ Իսկ իմիջալյոց, շախմատային խաղատախտակի վրա ճանապարհը ուղիղ գծով կարող է լինել ամենևին էլ ոչ կարճ, քան բեկյալով և այդ զարմանալի առանձնահատկությունը թույլ է տալիս լուծել այս խնդիրը, սպիտակների արքան հետապնդելով սև զինվորին պետք է աշխատի միաժամանակ օգնության հասնել սեփական զինվորին: Ճիշտ է միաժամանակ երկու նշանի խփելու փորձը հակասում է կյանքի իմաստության ասացվածքին՝<<Երկու նապաստակի ետևից ընկնես, ոչ մեկին չես բռնի>>, սակայն շախմատային թագավորությունն իր առանձնահատուկ օրենքներն ունի: **1. Ug7!- Ub6 , 2.Uf6-h4,3.Ue5-h3 ,4. Ud6!-h2 5.c7- Ub7, 6.Ud7** քայլերից հետո, ոչ-ոքին անխուսափելի է:Այսպիսով, երկու նապաստակին հետապնդելն այս անգամ փրկեց սպիտակներին: <<Երկու նապաստակի ետևից ընկիր>> թեման՝ հիմնված շախմատային խաղատախտակի ինքնատիպ երկրաչափության վրա, շատ մեծ ներուժ ունի սովորողների մոտ նախաձեռնողության զարգացմանը:

Նմանատիպ վարիացիաներ շատ կան, կարելի է դրանք ներկայացնել թեմատիկ դասին համապատասխան ցանկացած դասի ընթազքում, օրինակ վարիացիա **<<Հիմն՝ անցունակ զինվորին>>** / <<Անցունակ զինվոր>>թեմայի դասաժամին/, **<<Վերև և ներքև>>, <<Մի տեմպի ողբերգություն>>**/ <<Սկզբնախաղի կանոններ>> թեմայի դասժամին/ և այլն:

Սակայն ուսուցման ինչ եղանակ և մեթոդ էլ ընտենք, շախամատային առաջադրանքների լուծման արդյունավետությունը բարձրացնելու և դրանց լուծման միջոցով ինքնուրունություն, նախաձեռնողականություն և ստեղծագործականություն զարգացնելու համար , պետք կիրառվեն թեմայի համապատասխան խնդիրների լուծման

տարբեր մեթոդներ՝ բացառման, քայլի հերթի փոփոխման,արհեստականորեն դիրքի պարզեցման,ինտուիտիվ դատողության,խաղատախտակից խաղաքարի հեռացման,վերջից լուծման,պատադրող քայլի և այլն,որոնք կնպաստեն կրտսեր դպրոցականների մոր S1,S3,S4, S7,S9,S12,S15,S26,S28,S33 վերջարդյունքների ապահովմանը։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփելով, կարելի է ասել, որ շախմատը խթանում է սովորողների ինքնուրույնությունը՝ նրանցից պահանջելով ինքնուրույն որոշումներ կայացնել, պատասխանատվություն ստանձնել իրենց գործողությունների համար, ինքնուրույն լուծել խնդիրները և զարգացնել ինքնավստահություն՝ ինքնուրույն դիմակայելու մարտահրավերներին: Ընդհանուր առմամբ, շախմատը կարող է զգալիորեն նպաստել սովորողների նախաձեռնության զարգացմանը՝ խթանելով քննադատական մտածողությունը, անկախությունը և մի շարք արժեքավոր կյանքի հմտություններ: Այն կարող է սովորողներին հնարավորություն տալ ստանձնելու իրենց ուսման և անձնական զարգացման պատասխանատվությունը, ինչը կարող է դրական ազդեցություն ունենալ նրանց կրթության և ապագա մասնագիտական ձեռնարկումների վրա:Շախմատը կարող է նպաստել սովորողների ստեղծագործական կարողության զարգացմանը՝ խթանելով հմտությունները և մտավոր գործընթացները, որոնք էական նշանակություն ունեն ստեղծագործական մտածողության համար: Այն խրախուսում է երևակայական մտածողությունը հարմարվողականությունը, ռազմավարական պլանավորումը և խնդիրների լուծումը որոնք բոլորն էլ հիմնարար են ստեղծագործական գործունեության համար, ինչպես շախմատի աշխարհում, այնպես էլ կյանքի տարբեր ասպեկտներում: Իմ կարծիքով նախաձեռնողականություն, ինքնուրույնություն ու ստեղծարարություն ունակությունների բնականոն զարգացումը մեծապես կապված է ուսուցչի աշխատանքից՝ դասի պլանավորումից մինչև մեթոդների ու հնարների ընտրություն

Աշխատանքը ամփոփում եմ Տիգրան Պետրոսյանի հետևյալ խոսքով. <<**Ձեզանից ոչ բոլորը կդառնան շախմատիստ, բայց ոչ ոք չի ափսոսա այն ժամանակը, որը տրվել է շախմատին, քանի որ այն կօգնի ձեզ ցանկացած մասնագիտության մեջ>>:**

Օգտագործված գրականություն

1.Ս.Միսակյան <<Շախմատ>> ուսումնամեթոդական ձեռնարկ

2. ԵՊՀ «Սովորողի ինքնուրույնության և մասնագիտական ինքնորոշման հոգեբանական գնահատում»

http://ijevanlib.ysu.am/sovoroxi-inqnuruynutyan-ev-masnagitakan-inqnoroshman-hogebanakan-gnahatum/

3.Մաթեմատիկան դպրոցում գիտամեթոդական ամսագիր

Հ.Միքաելյան<<Արժեքային համակարգ>>

https://tert.nla.am/archive/NLA%20AMSAGIR/Matematikan%20dprocum/2016(1).pdf

Հ.Միքաելյան<< Պրոբլեմային ուսուցում>>

https://tert.nla.am/archive/NLA%20AMSAGIR/Matematikan%20dprocum/2014%282%29.pdf

4.Յու. Ավերբախ, Մ. Բեյլին << Շախմատային ինքնուսույց>>